

עומד. רש"י. וערש"ש. ר' זירא אמר: עד חצות היה מתנמנם כסוס, מכאן ואילך היה מתגבר כארי. רב אשי אמר: עד חצות היה עוסק בדברי תורה, מכאן ואילך בשירות ותשבחות.

א"ר שמעון חסידא: כנור היה תלוי למעלה ממטתו של דוד וכיון שהגיע חצות באה רוח צפונית ונושבת בו ומנגן מאליו, מיד היה עומד ועוסק בתורה עד שעלה עמוד השחר (עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר).

כיון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמרו לו (כאשר השעה היתה דחוקה. ריטב"א): אדוננו המלך, עמך ישראל צריכין לפרנסה. אמר להם: לכו והתפרנסו זה מזה. אמרו לו: אין הקומץ משביע את הארי ואין הבור מתמלא מחוליתו. אמר להם: לכו ופשטו ידיכם בגדוד. מיד יועצים באחיתופל ונמלכים בסנהדרין ושואלים באורים ותומים.

דף ד

- ג. א. האם מותר לאכול ולישן בהגיע זמן קריאת שמע, קודם שיקרא ויתפלל?
- ב. כיצד סדר קריאת שמע של ערב ותפילת ערבית? האם צריך לסמוך גאולה לתפילה בערבית?
- ג. מהי מעלת אמירת 'תהלה לדוד'?

א. שנו בברייתא, חכמים עשו סייג לדבריהם כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעה ואשתה קימעה ואישן קימעה ואחר כך אקרא ק"ש ואתפלל וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה, אבל בא מן השדה בערב, נכנס לבית הכנסת אם רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה וקורא ק"ש ומתפלל ואוכל פתו ומברך. משמע שאין לאכול סעודה בהגיע הערב, קודם שיקרא ק"ש ויתפלל, שמא יימשך ולא יקרא (תוס' ועוד – כמפורש במשנה שבת ט:).

- א. דעת רוב הפוסקים דלא כתרומת הדשן, שלא נאסרה טעימה אלא אכילת קבע.
- ב. ואולם לכתחילה יש להקדים הקריאה משום זריזות, כמוזכר למעלה.
- ג. גם סמוך לזמן הקריאה [חצי שעה] אסור (עפ"י תר"י – שהרי אמרו קורא או שונה, משמע שעדיין לא הגיע זמן ק"ש. וכן נקטו הפוסקים. ומשמע בראשונים שאין הדבר מוסכם).
- ג. לכאורה משמע שהוא הדין לישן קמעה אסור. וכן כתב המשנ"ב ועוד. ובספר עמק ברכה (ק"ש ג) נסתפק בשינת ארעי.
- ד. אם מעמיד לו שומר שיוכירנו – מותר לסעוד. [וכן יש נוהגים הטר במקום שיש שמש הקורא לתפילה או במי שיש לו מנין קבוע. וע' בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ד צט].
- ה. יש אוסרים להתחיל ללמוד כשהגיע זמן קריאת שמע אא"כ יש מנין קבוע לציבור (ע' בשו"ת מהר"י וויל קצג; מגן אברהם רלב סק"ו).

ב. רבי יוחנן אמר: קוראים קריאת שמע ואחר כך מתפללים תפילת ערבית. והסומך גאולה לתפילה בערבית זהו בן עולם הבא (כי גאולה בערב שהיתה במצרים – גם כן גאולה היא. ועוד, שהוקשה שכיבה לקימה). ותניא בברייתא כמותו. [ואף על פי שמוסיפים בערב ברכת 'השכיבנו' (וכן באמירת פסוקים ובברכת 'יראו עינינו' וקדיש. ע' בראשונים), הרי זו כגאולה ארוכה. וכמו כן אמירת 'ד' שפתי תפתח' אינה מהוה הפסק, שהרי זה כתפילה עצמה].

ורבי יהושע בן לוי אמר: תפילות באמצע תקנום, כלומר בין שתי קריאות שמע, הלכך בערבית מתפלל

ואח"כ קורא (שגאולה של ערב אינה גאולה מעלייתא, שהרי לא יצאו אלא בבוקר. והוקשה שכיבה לקימה להסמיך בשתייהן את הקריאה לשכיבה).

כתבו הפוסקים שהלכה כר' יוחנן וכדתניא כוותיה, לסמוך גאולה לתפילה בערבית, אעפ"י דקיימא לן תפילת ערבית רשות.

אמנם מפסיקים בערבית באמירת קדיש בין גאולה לתפילה [ובסדר רב עמרם כתב שלכך מפסיקים, כדי להשמיענו שאין צריך לסמוך גאולה לתפילה בערבית, משום שתפילת ערבית רשות. והתוס' הקשו על כך].

וכן מכריזים 'ראש חדש' בין הקדיש לתפילה וכדו', ואין זה הפסק הואיל והוא צורך התפילה (שו"ע). ודוקא בערבית, אבל בשחרית אין להכריז בין גאולה לתפילה (ט"ז, פמ"ג, משנ"ב. וע"ע אגרות משה או"ח ח"ד טז).

וכן חלוקים הם לענין זה שבתפילת ערבית דוחה תפילה בציבור את מעלת סמיכת גאולה לתפילה, ואילו בשחרית סמיכת גאולה לתפילה דוחה מעלת תפילה בציבור (עפ"י רב האי גאון ועוד. וטעם הדבר כי תפילת ערבית רשות ואינה חובה אלא מצוה בעלמא לכן לא התמירו בה כ"כ בסמיכת גאולתה לתפילה. עפ"י שו"ת הרשב"א ח"א רלו. וע' ברא"ש סוף אות א ואת ה; הגהות מנהגים לר"א טירנא 'ערבית של חול' הגהה כא; מג"א רלו, א; הליכות שלמה ח"א פי"ג דבר הלכה כו).

וכן י"א שבכל שעת הצורך והדחק, מותר להתפלל ערבית קודם קריאת שמע ולא לסמוך גאולה לתפילה (ע' השגות הראב"ד תפלה א, ז). וי"א דוקא לדבר מצוה התירו כגון לקבל שבת מבעוד יום כדי להוסיף מחול על הקודש (עפ"י רא"ש ותרי"י להלן כז).

וכשקורא לאחר התפילה, יכול להתפלל שוב בתורת נדבה לאחר מכן ובזה מקיים סמיכת גאולה לתפילה (עפ"י תרי"י. ולמעשה עתה אין נוהגים כן, כי איננו זהירים וזריזים ככוונה להתפלל נדבה. אבל יש מקום לצדד (עפ"י המג"א רלו סק"ב) לומר הפוסקים שב"יראו עינינו' לאחר 'השכיבו', אף בארץ ישראל, שבזה נחשב כסומך גאולה לתפילה. עפ"י מנחת שלמה ח"ב ד, לו).

ואפשר שאם בא לבית הכנסת ומצא שהציבור מתפללים, שמקדים להתפלל עמהם קודם קריאת שמע כנ"ל, ראוי להזכיר יציאת מצרים סמוך לתפילה, אם יש לו שהות, ובזה לקיים סמיכת גאולה לתפילה אעפ"י שאינו אומר ברכת 'גאל ישראל' (ע' תרי"י שעיך הסמיכה תלוי בהזכרת יציאת מצרים). וצ"ע למעשה (עפ"י מנחת שלמה שם. הטעם שפקפק בדבר, משום שמבהגר"א משמע שאפילו כשמברך, אם אינו קורא את שמע שמחויב בה, אין זו סמיכת גאולה לתפילה. ולכאורה יש להעיר מדברי המג"א (ר"ס ע) שכתב שנשים צריכות לסמוך גאולה לתפילה כיון שחייבות בברכת 'אמת ויציב' – הרי שאעפ"י שאינו קורא את שמע כחייב, צריך לסמוך גאולה לתפילה).

ג. א"ר אבינא: כל האומר תהלה לדוד בכל יום שלש פעמים (ויש שאינם גורסים 'שלש פעמים'), מובטח לו שהוא בן העולם הבא. לפי שיש בו שבחי המקום מסודרים באל"ף בי"ת, וגם שבה פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון.

א. אם לא אמר 'אשרי' לפני מנחה, כתבו פוסקים עפ"י הוזהר שאין לאמרו אחר כך. ודוקא בתורת חובה אין לאמרו אבל לא כקורא בעלמא (עפ"י מגן אברהם ועוד).

ב. באמירת הזמירות בשחרית, אם לא כיוון בפסוק 'פותח את ידך' – צריך לחזור ולאמרו פעם אחרת (תרי"י; או"ח נא, ז), וימשיך המזמור עד סופו (לבוש, מובא בח"א ומשנ"ב שם).

נזכר לאחר שכבר אמר מזמורים אחרים; המשנ"ב כתב שאם אין לו שהות לאמרו, יאמרנו אחר